

Ideje van az ültetésnek és ideje van a kiszaggatásnak

Préd 3,2b

Azoknak, akik erdélyi református anyaszentegyházunk jelenéről és jövőjéről gondolkoznak, egy szempillantásig sem szabad elfelejteniük, hogy Isten minket az Ő gondviselő markába metszett (Ézs 49,16), azaz számon tart. Református gondolkozásunk szerint ez nemcsak hogy nem vezet tétlenségre, hanem éppen felelősségre ébreszt, gondolkozásra indít arra nézve, hogy egyházunk élete milyen irányt vesz.

Tudatában vagyunk annak, hogy az egyházi közgondolkozást foglalkoztatja a jelenlegi (2012. évi) és a mindenkori egyházmegyei és egyházkerületi választások kérdése. Gyakran elhangzik: ki lesz az esperes, ki lesz a püspök? Ez a személyekben történő gondolkozás csak akkor keresztyéni, ha nem fertőzi személyes érdek, korteskedés, rágalmozás.

A jövőkép, amelynek egypár vonását a jelen előterjesztésben meghúzzuk, nem csupán a jelenlegi egyházkezelés ügye, hanem mindannyiunké. Az egész lelkipásztori társadalomnak Isten előtti felelősséggel kell gondolkoznia megoldandó kérdéseinkről. Érdekelte akarunk tenni mindenkit, mindenkitől várjuk, hogy megtegye észrevételeit, akár kritikusan is, és azt is, hogy itt meg nem fogalmazott elképzeléssel tegye teljesebbé azt, amit előtárunk.

Erdélyi anyaszentegyházunk életében több területen is mutatkoznak a válság jelei, amelyek arra köteleznek, hogy keressük a megújulás lehetőségét. Bibliái, dogmatikai, ekleziológiai és ekleziasztikai alapokról kiindulva vetjük fel kérdéseinket a mindenkori egyházkezelési testületeknek, azok tagjainak, a lelkipásztoroknak, de református egyházunk minden, az egyház jövőjéről gondoskodni akaró tagjának. Az alábbiakban három pontban fogalmazzuk meg a megújulást szolgáló teológiai alapokat és azok gyakorlati következményeit, kérve mindenkit, hogy tegye meg észrevételeit, tárja elő javaslatait.

I.

Az evangélium hirdetésében a lelkipásztornak jut a legfontosabb szerep. Ez a pozíció nagy feladatot ró rá, ezért megilleti őt a felelősség nagyságához mért támogatás.

1. Mivel a lelkipásztor Isten választott edénye/eszköze, aki az Ő nevét hordozza az emberek előtt (ApCs 9,15), és mivel a gyülekezeti tagok, valamint a külvilág az egyházat a lelkipásztor személyén keresztül szemlélik, támogatni kell őt spiritualitása, hitelessége és életszentsége megerősödésében. Ezt a szeretetteljes szolgatársi odafigyelés és kifejezetten a lelkiélet formáló alkalmak szolgálják a leginkább.

2. Mivel „méltó a munkás a maga jutalmára” (1Tim 5,18), biztosítani kell a lelkipásztorhoz méltó megélhetést. A méltóságteljes megélhetés mellett, hogy egzisztenciális biztonságot nyújt, a szolgálat gyümölcseként meg is erősíti a lelkipásztort a szolgálatában. Ezt – tekintettel a gyülekezetek eltérő anyagi lehetőségeire, valamint a gyülekezetek általános anyagi elerőtlenedésére – csak szolidaritáson alapuló közös erőfeszítéssel érhetjük el. Ilyen jellegű összefogás leginkább egyházkerületi irányítás és támogatás mellett valósulhat meg.

3. A lelkészársadalom nagy része mindennapi harcot folytat az anyagi feltételek biztosítása érdekében. Panaszokat hallunk a tehetős lelkipásztorok gőgjéről és az üresszembűek megalázott helyzetéről. Mindenki tudja, hogy a gazdag/szegény (egyház-köztség, lelkipásztor) ellentét összeegyeztethetetlen keresztyénségünkkel és nagyon távol áll attól, amit hirdetünk. Sajnos távol vagyunk az apostoli intelettől, hogy „azok fölöslege is pótolja majd a ti hiányokat, hogy egyenlőség legyen” (2Kor 8,14). Nem becsljük le azt, amit egyházunk zsinati, kerületi, megyei szinten tett, de tudjuk, hogy ezek az intézkedések csak kismértékben segítettek feloldani a feszültségeket.

Az egymás megsegítésére nézve javasoljuk, hogy a tehetősebb gyülekezetek – képességeik szerint – vállalják fel néhány szegény gyülekezet gondját. Ebben az esetben nyitott és személyfüggő kérdés, hogy miképpen lehet a kis gyülekezetek lelkipásztorait a nagyobbakban végzett szolgálatba bevonni. Nem tűnik ennyire neheznek (vagy mégis?) az, hogy a nagyobb gyülekezetek, túl a központi járulékon, különítsenek el valamennyit a költségvetésükből ilyen célra. Nyitott kérdés, hogy milyen központi intézkedésre van szükség, lehet-e törvényesíteni az ilyen segítséget? Biztos viszont, hogy ilyen vagy más megoldást kell keresni, még akkor is, ha ez nem lesz népszerű. Javaslatunkat egy tájékozott, lelkészi és nem lelkészi tagokból álló, lelkiileg is érzékeny és érett szakcsoportnak kellene kidolgoznia.

4. Mivel a lelkipásztor felelős a családjáért, sőt háznépének Isten szerinti irányítása feltétele annak, hogy Isten egyházára gondot viselhessen (1Tim 3,5), segíteni kell neki abban, hogy családi életét ápolhassa, gyermekeit nevelhesse és taníttathassa. A segítség módját – tekintettel arra, hogy egyfelől intim, másfelől összetett anyagi és szervezési kérdésekről van szó – körültekintő mérlegelés és őszinte párbeszéd által lehet megtalálni.

A városok közelében élő fiatal lelkipásztoroknál egy új jelenséget figyelhetünk meg: (kisebb) gyermekeiket naponként viszik-hozzák a központi iskolába. Megértjük őket, de azt is tudjuk, hogy ez a gyülekezeti munka rovására mehet. Megfontolandónak tartjuk más egyházakkal összefogva megfelelő szintű és megfizethető internátushálózat kiépítését. Mivel erre csupán távlati tervként gondolhatunk, elsősegélyként anyagilag támogatni kellene az érintett lelkipásztorokat, hogy a meglévő, egyházi, állami vagy magán kollégiumokban elhelyezhessék iskolás gyermekeiket. Olyan magasabb rendű ügynek tartjuk ezt, amelyre érdemes áldoznia a központi kormányzatnak. Hisz-szük, hogy elképzeléseink szívügygé válnak testületeink minden fokán.

5. Mivel a lelkipásztor élete az utóbbi évtizedekben bonyolultabbá vált, szolgálatai ellenben nem kevesbedtek, segíteni kell őt különböző szolgálataiban: prédikálásában

homiletikai jellegű írásmagyarázatok, illetve helyi homiletikai műhelyek támogatása által; a lelkigondozásban intervíziós csoportok létrehozása, illetve elérhető szakmai tanácsadás által; katekétikai munkájában tervek és lecketervek által. Ez utóbbinak elengedhetetlen feltétele az iskolai vallásoktatás és a gyülekezeti vallásoktatás felelős újrágondolása és a kettő viszonyának tisztázása.

Mivel a lelkipásztor prófétai szolgálata és exponált szerepe miatt némiképpen elkülönül a gyülekezeti tagoktól, szükséges kapcsolatainak ápolása. A szolgatársak, valamint az egyházmegye tisztviselőinek és az egész lelkipásztori közösségének a feladata a lelkipásztorokat erre ösztönözni.

6. A lelkipásztorok sorában sokan vannak, akik társaiktól lelkileg elszigetelődve, csak a túlélésre rendezkednek be. Tudjuk, hogy erről többször is szó esik, ennek ellenére gyakran hallunk nehézségekkel küzdő, válságba jutott társakról. Amikor ezek önpusztító életformába menekülnek, megdöbbenve és nem kis lelkiismeret-furdalással vesszük tudomásul addigi közömbösségünket, tétlenségünket. Pedig a válságban levő társunk felé nem lett volna nehéz megtenni a pásztori lépéseket. Az egymás lelkigondozása egyéni kezdeményezés és vállalás kérdése, azé, hogy a hitben erősebbek, a szolgálatban tapasztaltabbak elinduljanak magára maradt lelkipásztor társuk felé. A gyónásig, gyóntatásig elmenő négy szemközti lelkigondozást minden református lelkipásztor lelkiismereti kötelességének kell hogy érezze. Ezen túl, a lelkipásztori kisközösségek is komoly támaszt jelenthetnek. Ez önszerveződés kérdése, de ösztönzőleg hatna a mindenkori kormányzat buzdítása is.

7. Egyik-másik lelkipásztornak különös (művészi, irodalmi, stb.) adottságai vannak. Ezek kibontakozásának lehetőségeit is közösen kell megkeresnünk, megjelenítésüknek pedig lehetőséget teremtenünk, mert ezzel segítjük személyes kibontakozását és megjelenítjük a szépet, az esztétikumot, amire gyülekezeti/egyházi életünkben nagy szükség van.

8. Az egyénileg és helyileg felismert feladatok sokfélék lehetnek, itt csak kiemelünk néhányat.

Nem kell különösebb történelmi véna ahhoz, hogy a lelkipásztor összeszedje az egyházköztség, a templom vagy a falu történetére vonatkozó adatokat. Ha nem érzi magát képesnek arra, hogy ezekből monográfiát írjon, adja tovább szakmai illetékeseknek.

Egy településen belül (itt most falura gondolunk) leginkább a lelkipásztor ismeri az embereket, megrajzolhatja annak lelki arcát, beleértve a lelkiséget meghatározó társadalmi, gazdasági, politikai hatásokat.

Egyházköztségi elődeink között lehettek olyanok, akiknek az életével, szolgálatával érdemes foglalkozni. A közlésre vonatkozó előző megjegyzésünk ide is érvényes.

Ha a lelkipásztor kezébe kerül egy-egy általa érdekesnek tartott teológiai vagy más tudományághoz tartozó könyv, írhat erről könyvismertetést egyházi vagy más folyóirat számára.

9. A lelkipásztor szolgálatát segítő rendszeres továbbképzéseket kell szervezni: vagy úgy, hogy azok egyetlen tömbben minden szolgálati területet (prédikálást, katekézist, lelkigondozást, gyülekezetépítést) felöleljenek, vagy úgy, hogy egyetlen szolgálati területre összpontosítsanak.

10. Szükségesnek tartjuk a lelkipásztorok továbbképzésének biztosítását, ami első-sorban az egyházkerület feladata. A továbbképzések témáját és módját az egyházkerület a lelkipásztorok javaslatai alapján határozza meg. Szem előtt tarthatjuk a Tiszántúli Egyházkerület továbbképző gyakorlatát. Minden évben öt helyen, öt különböző időben teológiai szakcsoportok szerint kurzusokat hirdetnek meg, amelyekre önkéntesen lehet jelentkezni, de egy ciklus (talán három év) keretén belül mindenki számára kötelező a részvétel. Hat napig tartó előadás, megbeszélés stb. sorozat után a résztvevők kreditpontokat kapnak, amelyekkel majd kötelesek elszámolni. A témák részletes kidolgozása a lelkészértelmezési elnökök és a teológiai tanárok feladata lenne.

II.

Krisztus földi anyaszentegyháza az élő organizmus és az organizáció kettősségében él. A lelki és a szervezeti élet viszonya a tartalom és a forma viszonyaként értelmezendő. Ez egyfelől azt jelenti, hogy az egyház szervezeteiben tükröződnie kell az evangélium szellemiségének, ami az egyház külső megjelenítésében fontos. Másfelől azt, hogy a szervezet az élő szervezettel van, vagyis annak kibontakozását nem akadályozhatja, sőt elő kell segítenie.

1. E teológiai megfontolás alapján mérlegre kell tennünk a mostani egyházi szervezeti/szerkezeti berendezkedést. Ami segíti az élő szervezet kibontakozását, azt meg kell tartanunk és meg kell erősítenünk, ami pedig akadályozza, azt át kell alakítanunk, vagy el kell vetnünk. Az szinte bizonyosnak látszik, hogy az élő szervezet kibontakozását csak rugalmas szervezet biztosíthatja.

Tudatában vagyunk annak, milyen nehéz a jelenlegi egyházi struktúrán változtatni. Először azért, mert a kánon ezt nem engedi meg, másodsorban, mert nem igazán akarjuk a változást, hiszen az évszázados hagyományok belénk idegződtek. Mindenki tudtára kell adnunk, hogy azok, akik változást akarnak az egyházkormányzásban, nem lázadók, nem forradalmárok, hanem egyházunk, s minden lelkipásztor javára akarnak tenni valamit. Ez a törekvés pedig csak közakaratra támaszkodhat.

2. Az organizmus/organizáció kettőssége felől átgondolandó az egyházkerületi és egyházmegyei tisztségek meghatározása és megnevezése. A szerepkörök világos meghatározása lehetővé teszi, hogy a tisztségekre a személyes és szakmai alkalmasság alapján jelöljünk.

Az egyház szervezete átgondolandó a hatalom kérdése felől is, ugyanis a szervezetnek biztosítania kell a hatalomgyakorlás átláthatóságát, és meg kell akadályoznia a

nem tiszta indítékok (személyes érdekek) érvényesülését, valamint a hatalommal való visszaélést.

Az egyház szervezete átgondolandó az egyház társadalmi megjelenítése és képviselete felől is (például a médiában). Olyan tisztségviselők kellene, akik egyfelől nyitottak, másfelől pedig – hitelességük által – alkalmasak erre a feladatra. Ugyanis a társadalom az egyház hitelességét az őt képviselő tisztségviselő hitelességén keresztül érzékeli és méri.

Az egyház szervezete átgondolandó a vezetés folytonossága felől is. A vezetés folytonossága – az eddigi gyakorlattól eltérően – ne a tisztségviselők elképzelésein (programján), hanem a (tanácsadó) testületek munkáján nyugodjon. Ez felel meg leginkább a zsinat-presbiteri elvnek.

3. Szükségesnek látjuk a **püspöki szerepkör** újragondolását. Úgy tapasztaljuk, hogy a püspöki szolgálatban a személyi, fegyelmi, gazdasági, iskolai, diakonális és más szolgálati területek túl nagy hangsúlyt nyertek; központosított, püspökcentrikus egyházvezetés jelei mutatkoznak. Fontosnak tartjuk, hogy ennek lebontásával a mindenkori püspököt tehermentesítsük, az egyház személyi, anyagi stb. dolgait pedig valós felelősséggel és döntéshozatali joggal felruházott előadó-tanácsosokra bizzuk. Így a püspök **a.** a gyülekezetek vizitációjára, **b.** az egyházkerület ökumenikus és társadalmi képviseletére, valamint **c.** a püspöki hivatal lelki irányítására összpontosíthat.

A szolgálati (hatalmi?) körök karcsúsításának egyik kérdése a püspök részvétele a törvényhozó és kormányzó testületekben. A püspök ne hivatalból legyen tagja a zsinatnak, hanem választás útján. A zsinati üléseken pedig a tagokból egyetlen ülésre érvényes elnököt válasszanak. A zsinati állandó tanácsban nincs szükség kettős elnökségre, ezt egy, az egyházi ügyeket ismerő nem lelkészi tagra kell bízni. Egyelőre a Kánon csak azt mondja ki, hogy a püspök nem lehet az egyházkerületi közgyűlés elnöke, de azt sem tartjuk helyesnek, hogy az igazgatótanácsnak az elnöke legyen. Ezt a tisztségviselőket elláthatná az egyházkerületi főjegyző, aki a püspökkel egyetértésben állítja össze az egyes gyűlések tárgysorozatát. Az ügyek tárgyalásánál pedig az előadó-tanácsosok feltárhatják az adott egyházi helyzetet. Egyetlen elnöki megbízatása a püspöki székre (esperesek kollégiuma) vonatkozhat.

Az **egyházmegyék** szintjén itt csupán az esperes megbízatásával, munkakörével foglalkozunk. Vitatkozni lehet arról, hogy az esperes tisztségviselő vagy tisztviselő, azt viszont egyértelműnek látjuk, hogy a valóságos lehetőségeken belül ki kell lépnie a közigazgatási szerepkörből, hogy több figyelmet fordíthasson az egyházmegye keretében reá bízott lelkipásztorokra.

Sokirányú elfoglaltságán azáltal lehetne könnyíteni, ha egyes munkaköröket átadna a főjegyzőnek, mint például a közgyűlések, tanácsülések összehívása és levezetése. A restitúciós kérdések megoldása (épület-, föld-, erdő-visszaigénylések) a jogtanácsos feladata.

Ha más elfoglaltságától is mentesíteni lehetne, több ideje maradna arra, hogy törődjön a lelkipásztoraival. Ajánlatos lenne, ha kéthetente egy-egy napot elkülönítene, s azokon 2–2 lelkipásztorral találkozna, hogy őszinte beszélgetésben a lelkipásztor elő-

tárhassa gyülekezeti, családi, személyes gondjait. Feladata a békítés, a közbenjárás is. Bár nehéz szolgálat, és számolnia kell a visszautasítással is, nem szabad meghátrálnia e fontos bibliai feladat elől.

Az **egyházközségekben** szolgáló lelkipásztorok esetében kevés lehetőség van a szerkezeti változtatásra, pedig a túlterhelt lelkipásztorokon segíteni kellene. Bizonyára több idő jutna a tulajdonképpeni lelkipásztori munkára, ha a gyülekezetben teológiailag, illetve egyházilag képzett laikus munkatárs segítené, de ennek csak nagyon kevés helyen tudnak a gyülekezetek eleget tenni. Egyházkerületünk adós a nem lelkészi munkatársak képzésével (pl. a Presbiteri Szövetséggel együttműködve).

III.

A gyülekezeti/egyházi élet és a teológia tudománya elválaszthatatlanul összetartoznak. A teológiai tudomány mint egyházi szolgálat a gyülekezeti/egyházi életre néz, a gyülekezet/egyház pedig a teológia tudományához igazodik. Ezt a kölcsönös kapcsolatot szerkezetileg is biztosítani kell.

Olyan állandó teológiai bizottságok létrehozása által, amelyek az egyházkormányzást – elsősorban egyházkerületi szinten – segítik a problémás kérdések teológiai vizsgálatában, a megoldások megalapozásában és megkeresésében, valamint a döntések előkészítésében. Szükségesnek látjuk megteremteni a harmóniát a központi egyházkormányzat, a teológiai intézet és a vallástanárképző fakultások között. Ezek maguk, valamint tisztviselőik, tisztségviselőik, tanáraik nem versenytársak, hanem szolgatársak és felebarátok, akik kötelességüknek kell hogy tartsák egymás tisztességét és jó hírnevét megőrizni és előmozdítani (HK 112. fejelet).

Végül néhány nyitott kérdés:

– Hogyan lehetne érvényt szerezni mindannak, amit eddig felvázoltunk, tekintettel arra, hogy a javaslatoknak (még) nincs a Kánonban lefektetett alapja?

– Ha elképzeléseink fessegetik a Kánon kereteit, hogyan lehetne elérni, hogy a zsinat módosítsa a törvény szövegét?

– Nem lenne-e szükség a zsinat által megfogalmazott lelki-szellemi-anyagi „új szolgálati kódex”-re?

– Bár javaslataink csak az Erdélyi Egyházkerületre vonatkoznak, vajon nem tudnának-e velünk együttműködni a testvérkerület lelkipásztorai is?

Kiss Jenő és Kozma Zsolt gondolatai az erdélyi református egyház (közel)jövőjéről.